

Er is een kloof tussen de burgers en de politiek. Althans, dat wordt veelvuldig beweerd in kranten, opiniebladen en actualiteitenrubrieken. Op internet 'google' je op de volledige zin zo 100.000 treffers tevoorschijn. Hoog tijd om de mening te vragen van twee medewerkers van het Instituut voor Publiek en Politiek, Ronald Vis en Hennie Loos. Het IPP, zet zich onafhankelijk van partijen in voor de bevordering van maatschappelijke en politieke participatie.

Politiek is van iedereen

Volgens Ronald Vis, projectleider bestuurlijke vernieuwing bij het IPP, is de diepte van de kloof afhankelijk van je kijk op de politiek. Ronald Vis definieert politiek graag breed, namelijk als de thema's waar burgers én politici zich mee bezighouden. In die zienswijze is politiek van iedereen: "Als de benzineprijs omhoogschiet als gevolg van de orkaan Katrina, dan hoor je mensen uit allerlei lagen van de bevolking daarover mopperen en staan er ingezonden brieven in de krant. Een paar dagen later zit een politicus in Buitenhof te praten over de mogelijkheden van compensatie. Of het nu over internationaal terrorisme gaat, of problemen op wijkniveau; het houdt zowel burgers als politici bezig, alleen de manier waarop is anders". Wat dat betreft maakt Ronald Vis zich niet zo'n zorgen over de bereidheid van burgers om te participeren.

Als je politiek definieert als het vak wat politici uitoefenen in hun bedrijf, de Politiek BV, dan is er zeker een kloof tussen politiek en burgers. "Er is een grote groep die zich niet aangesproken voelt, maar ondertussen wel verwachtingen heeft, meent Ronald Vis. "Het verlanglijstje van veel burgers is lang, maar de bereidheid zelf iets te doen is niet zo groot. Politici hebben te maken met meerdere maatschappelijke factoren en moeten bovendien een afweging maken van de beschikbare middelen. Dat betekent vaak een resultaat dat niet volkomen aan ieders individuele wensen tegemoetkomt."

Duidelijke wensen van burgers, zoals

de vraag om verantwoording en transparantie, leveren bovendien wel eens een ongewenst neveneffect op, of zelfs het tegenovergestelde. Ronald Vis noemt als voorbeeld het geld dat vorig jaar werd ingezameld voor de slachtoffers van de tsunamiramp: "Mensen vinden het belangrijk dat er zo min mogelijk geld aan de strijkstok blijft hangen; het geld moet rechtstreeks bij die visser terechtkomen die zijn boot kwijt is. Een logische wens. Maar elke cent verantwoorden en zorgen dat die goed besteed wordt, betekent weer veel extra overheadkosten. Goede verantwoording levert juist ook weer bureaucratie op."

Nieuwe structuur of diversiteit

Voor de kloof tussen politiek en burgerij wordt ook wel gewezen naar de eenvormige samenstelling van het poli-

tieke bedrijf. Als de (lokale) politiek een getrouwere afspiegeling zou zijn van de bevolking, zou dat ook een breder draagvlak opleveren is de redenering. Die diversiteit is echter ver te zoeken, vooral in de gemeentepolitiek. Hennie Loos is bij het IPP betrokken bij verschillende projecten op het gebied van diversiteit. Samen met het Overijsselse emancipatiebureau Equivalent organiseerde ze juni 2005 een bijeenkomst over de vraag: 'lokale democratie in de toekomst: zoeken naar diversiteit of nieuwe structuren?'. Equivalent presenteerde een inventarisatie¹ naar de inzet van politieke partijen om meer vrouwelijke kandidaten te presenteren bij de komende gemeenteraadsverkiezingen. De uitslag verrast Hennie -die ook een aantal jaren bij een emancipatiebureau werkte- niet. Het percentage vrouwen in de gemeentepolitiek ligt iets boven de twintig procent en dat is al 25 jaar zo. Volgens de inventarisatie zeggen politici dat ze diversiteit belangrijk vinden, vooral variatie in professionele achtergrond en daarna een evenwichtige man-vrouw-verhouding. Dat resulteert echter nauwelijks in specifiek beleid of activiteiten. Het houdt op met het erkennen van de cijfers. Hennie twijfelt aan het nut van activiteiten die alleen inzetten op 'meer vrouwen in de politiek'. "Er is de afgelopen jaren zoveel geprobeerd, dat

Ronald Vis

Noot

¹ Lizzy van Cleef, *Geen daden maar woorden: een inventarisatie naar de inzet, die politieke partijen plegen om voor de gemeenteraadsverkiezingen van 2006 voldoende vrouwelijke kandidaten te kunnen presenteren.* Almelo (Equivalent) 2005.

ik niet meer zou weten wat je nog kunt verzinnen. Ik zou veel liever het streven naar diversiteit koppelen aan het zoeken naar nieuwe structuren, want ik ben ervan overtuigd dat het vooral de vorm is die de aanwas uit ondervertegenwoordigde groepen tegenhoudt. Men is gewend en gehecht geraakt aan de cultuur van het politieke bedrijf en bereidheid om die te veranderen wordt niet gevoeld. Het is echter de cultuur van de politicus die veruit in de meerderheid is: een blanke man van middelbare leeftijd.” Ronald Vis, onmiskenbaar blank, van middelbare leeftijd en al 17 jaar actief politicus (als raadslid, fractievoorzitter

sen gemeenteraad en college, kent het dualisme een aantal instrumenten dat ingezet kan worden om burgers meer te betrekken en meer invloed te geven. Het burgerinitiatief bijvoorbeeld biedt mensen de mogelijkheid om een onderwerp te agenderen, mits ze voldoende medestanders verzamelen. Dat hier in potentie interesse voor is, illustreert Ronald Vis met het voorbeeld van de cursus politieke participatie, die het IPP op verzoek van een Amsterdams stadsdeel organiseerde. “Na de moord op Theo van Gogh kwamen er veel meer inwoners uit de betreffende wijk naar het stadsdeelkantoor. Mensen die daar voorheen niet kwamen. Het hield de bewoners enorm bezig en er leefden een hoop vragen. Een behoefte ook aan integratie, om samen iets doen. Het stadsdeel besloot daarop om het IPP te vragen een cursus politieke participatie te geven. Na veertien dagen waren er al zoveel aanmeldingen dat er niet een, maar vier cursussen georganiseerd moesten worden. Centraal thema was het Burgerinitiatief. Uit de eerste groep kwamen gedurende de cursus maar liefst vier initiatieven. De politiek en het ambtelijk apparaat zijn daar eigenlijk nog niet op ingespeeld. Aan de ene kant wil men het wel, maar aan de andere kant is er dan toch de nodige verwarring om alles in goede banen te leiden. Men is er nog helemaal niet aan gewend, dat burgers het initiatief nemen.”

Hennie: “Het IPP heeft vorig jaar geïnventariseerd hoeveel gemeenten het Burgerinitiatief mogelijk hebben gemaakt. Het is namelijk niet verplicht. Tot nu toe heeft de helft van de gemeenten een verordening.” Slechte ervaringen zijn er nauwelijks mee; slechts een gemeente heeft een ‘beroepsquerulant’, die om de haverklap reageert.

Ronald: “Er zijn ook gemeenteraden die op het standpunt staan: ‘wij zijn gekozen en over vier jaar worden we bij de verkiezingen afgerekend of we het al dan niet goed gedaan hebben’. In dat geval kunnen burgers alleen gebruik maken van het spreekrecht en

Hennie Loos

dat is veel omslachtiger.” Gemeenten die het burgerinitiatief hebben ingevoerd, hebben nog wel een slag te maken in het informeren van burgers.

Andere manieren

In gemeenten wordt, om mensen meer bij het beleid te betrekken, volop geëxperimenteerd met andere methoden van politieke besluitvorming. Bijvoorbeeld door niet meer met commissies te werken en onderwerpen direct in de raad te bespreken. Of andersom: nadruk leggen op de informele besluitvorming in de commissie, waarna de besluitvorming in de gemeenteraad een formaliteit is. In de gemeente Tiel mochten de inwoners zelf voorstellen doen om een bedrag van tien miljoen gulden (uit de verkoop van NUON-aandelen) te besteden. Iedereen mocht plannen indienen voor een leefbare toekomst. Van de zestig geschikte voorstellen konden er, na een verkiezing onder alle inwoners van twaalf jaar en ouder, 37 worden uitgevoerd. De gekozen projecten varieerden van een wandelroute en een bewaakte fietsenstalling tot sfeerverlichting, kunst en een ontmoetingsruimte.

De gemeente Almere experimenteert als eerste gemeente met de politieke markt en Apeldoorn en Amersfoort hebben dit concept overgenomen. Burgers kunnen hun zegje doen en de politieke discussie voeren tijdens open avonden in het gemeentehuis (zie kader p.24). Besluitvorming vindt zo mogelijk later op dezelfde avond in de

ALMERE

INWONERS HALEN BIJ DE WEKELIJKSE BOODSCHAPPEN NU EEN ONSJE RAADSLID

Loesje

Postbus 1114
5001 BA Apeldoorn
www.loesje.nl

en statenlid) beaamt dit grif: “Er is zeker een dominante witte mannenpolitiek.” Reden voor hem om het juist in vernieuwing te zoeken. Het dualisme is geïntroduceerd om de politiek een vernieuwingsimpuls te geven “Dualisme is weliswaar een structuurverandering, maar -en dat is het mooie- nog veel meer een cultuurvernieuwing.”

Kansen dualisme

Ronald Vis traint vanuit het IPP gemeenteraden bij het implementeren van dualisme. Het heeft volgens hem weliswaar tijd nodig, maar uiteindelijk is dualisme erop gericht dat politiek en burgers dichterbij elkaar komen. Behalve een andere taakverdeling tus-

Politieke markt

Begin 2004 is Almere gestart met een nieuwe vorm van besturen binnen het duale stelsel: de Politieke Markt.

De commissie- en raadsvergaderingen zijn afgeschaft; het hele proces van informatie verzamelen, argumenteren, debatteren en besluiten vindt plaats op de vaste wekelijkse marktavond. Het eerste deel van de avond bestaat uit een carrousel van activiteiten die de raadsleden helpen om politieke vraagstukken die op de agenda staan te onderzoeken. Daarna wordt er een uur gedebatteerd in de raadszaal over één of twee actuele politieke onderwerpen. Besluitvorming vindt om de week plaats.

Raadsleden kunnen tussen 18.00 en 19.00 uur binnenkomen, om iets te eten met collega's, hun avond te plannen of fractieoverleg te voeren.

Intussen vergadert het presidium over agendapunten die zich aandienen, de verdere procedure op de markt en de agenda voor de volgende week.

Agendapunten voor de politieke markt komen uit fracties, uit de raad, uit de Almeerse samenleving (inwoners, maatschappelijke instellingen, bedrijfsleven) of uit het college.

De carrousel

Tussen 19.00 en 21.00 uur zijn er tegelijkertijd activiteiten aan de gang in de 'carrousel'. Belangrijk motief bij de uitwerking van de politieke markt is dat het raadswerk voor een groot deel bestaat uit 'onderzoek en voorbereiding'. Daarmee wordt bedoeld onderzoeken van vraagstukken en voorbereiden van vraagstukken ten behoeve van politiek debat en van definitieve besluitvorming.

Werkzaamheden kunnen bestaan uit lezen van stukken, uit bevragen van deskundigen, van portefeuillehouders, ambtenaren, burgers, maatschappelijke instanties, enzovoort. Dat 'onderzoeken' vraagt doorlopend andere vormen afhankelijk van onderwerp en gesprekspartners. De carrousel is dus elke week anders qua inhoud, vorm en soort activiteit. Door de nieuwe werkwijze worden nieuwe werkvoor-

men mogelijk waardoor de raad tot kaderstelling komt, haar volksvertegenwoordigende rol kan invullen en het college kan controleren.

In principe zijn de leden van het presidium de voorzitters van de activiteiten in de carrousel. Aan het eind van elke activiteit concludeert de voorzitter wat het vervolg is van het onderwerp of stuk.

Tentoonstelling

Elke keer is er plaats voor een tentoonstelling over een onderwerp dat onder de aandacht van de raad moet komen, maar niet rijp of geschikt is voor de carrousel. Dan kan een gemeentelijke afdeling, een groep inwoners, een maatschappelijke organisatie of een bedrijf een tentoonstelling inrichten. Daarbij kan iemand staan voor het geven van een toelichting of een informatiepakketje.

Plenair gedeelte: debat en besluitvorming

Na de pauze begint het plenaire gedeelte van de avond in de raadszaal met een debat. Een debat hoeft niet direct gevolgd te worden door besluitvorming dus men kan zich dan écht nog laten overtuigen door argumenten van andere fracties of raadsleden. Ruimte voor het debat is er van 21.30 tot 22.30 uur in de raadszaal. Het gaat altijd over een actueel politiek onderwerp, niet meer dan twee op één avond. Het onderwerp kan al in de carrousel aan de orde zijn geweest, maar kan ook door een fractie of raadslid worden aangemeld bij het presidium.

Om de week vindt tussen 22.30-22.45 uur besluitvorming plaats over voorstellen die al dan niet in de carrousel aan de orde zijn geweest.

Ingekort overgenomen uit het nieuwsarchief van www.xpin.nl

gemeenteraad plaats.

Evaluaties wijzen uit dat de ervaringen met deze aanpak voor een groot deel positief zijn: de besluitvorming gaat een stuk sneller, burgers worden meer betrokken omdat afstand tussen bestuur en inwoners kleiner is en de drempel lager. Die inbreng van burgers zou echter nog meer betrokken kunnen worden in de besluitvorming, menen ambtenaren en politici. Maar er zijn ook nog nadelen: de planning en de agendering zijn nog niet optimaal. Ook bemoeit de raad zich nog teveel met details, terwijl ze op hoofdlijnen zou moeten sturen. Verder ziet men geen kwaliteitsverbetering in het debat en kost het raadswerk niet minder tijd.

Tot nu toe was er veel belangstelling voor de politieke markt, maar daar waren ook politici en ambtenaren uit andere gemeenten bij, die nieuwsgierig waren naar de aanpak. Maar of deze nieuwe aanpak ook bijdraagt aan meer belangstelling van allochtone inwoners en van vrouwen, is niet bekend, omdat dit niet gemeten is. Dat is iets wat Hennie Loos nou juist interesseert: "Er is onder vrouwen genoeg interesse om actief te worden en dat uit zich in vormen van maatschappelijke participatie die nauw raken aan de kwaliteit van het bestaan. Maar de gedachte dat maatschappelijke participatie een vanzelfsprekend opstapje is naar politieke participatie werkt in de praktijk niet. De theorie is dat er meer vrouwen op lokaal niveau actief zijn dan op landelijk niveau, omdat lokale thema's concreter en meer herkenbaar zouden zijn voor vrouwen. In de praktijk zie je het omgekeerde. Ik ben benieuwd of de andere aanpak in Almere om het politieke bedrijf te organiseren, ook het effect heeft dat meer vrouwen zich aangesproken voelen."

In Den Haag

In gemeenten is er van alles gaande. Maar hoe zit het met de landelijke politiek? Het is de vraag of een impuls op lokaal niveau niet veel te weinig is om de politieke kloof te overbruggen. Burgers zijn niet alleen betrokken op hun directe leefomgeving: de buurt

waarin ze wonen en de besluiten van het gemeentebestuur. Heel veel zaken die mensen bezighouden, spelen zich af op landelijk niveau en er is hooguit een rol voor de gemeente als het om de uitvoering gaat. Bijvoorbeeld de Wet op Maatschappelijke Ondersteuning, herkeuring voor de WAO, de levensloopregeling, asielzoekersbeleid, de druk op vervroegde pensionering, of de houdbaarheid van de hypotheek-renteaftrek.

Op de landelijke politiek heeft de burger vooral in het stemhokje invloed. Politici zijn gebonden aan het regeerakkoord en er is weinig ruimte voor idealisme. Jacques de Milliano, de voormalige directeur van Artsen zonder Grenzen, knapte een aantal jaren geleden snel af toen hij de landelijke politiek in ging. Minister Bot die achteraf twijfels uit over deelname aan Irak wordt onmiddellijk teruggefloten want twijfels uiten over kabinetsbesluiten is verraad. Minister Pechtold krijgt een berisping, omdat hij in een lezing voor het Genootschap van Hoofdredacteuren zegt dat politiek Den Haag log, bureaucratisch en ongeïnspireerd is. Gerd Leers, burgemeester van Maastricht, gaf ook eens een mooie omschrijving: "Den Haag is als een grote witwasmachine met maar één wasprogramma. Alles gaat op de kookwas van negentig graden en komt er vervolgens grijs uit."

Zou de landelijke politiek er niet goed aan doen om de vernieuwingsimpuls op lokaal niveau te versterken, door ook het landelijke politieke bedrijf te willen reorganiseren? Maar vooral ook door te reflecteren op het eigen functioneren? Ronald Vis onderschrijft die mening, maar niet zonder nuancering: "Het is nog niet genoeg, maar de overheid doet wel pogingen tot vernieuwing, bijvoorbeeld met het initiatief De Andere Overheid² en ook het ministerie van VROM is herkenbaar bezig burgers te betrekken bij beleids-

Noot

² Andere Overheid is een programma van het kabinet Balkenende II met als doel de hele overheid efficiënter en beter te laten werken. Het actieprogramma omvat een groot aantal verbeteracties en initiatieven rond de thema's: betere dienstverlening, minder bureaucratie en slagvaardige organisatie. Bij alle thema's is een andere werkwijze van belang, zoals samenwerken van overheden en luisteren naar burgers.

AAN HET EIND VAN HET RAADSDEBAT WAS HIJ HET HELEMAAL NIET MEER MET ZICHZELF EENS

Loesje

Postbus 1045

6801 BA Arnhem www.loesje.nl

Ter introductie van de politieke markt was er een Loesje-workshop met de raad, de griffie en ambtenaren van de gemeente Almere.

voornemens. Verder wordt in de Tweede Kamer onderzocht of ook op landelijk niveau burgers een burgerinitiatief kunnen indienen en aan welke criteria dat moet voldoen."

Misschien bestaat de kloof tussen burger en politiek wel hier uit dat veel burgers vinden dat minister Pechtold

een applausje voor zijn woorden had moeten krijgen, in plaats van een berisping? De politiek wil wel vernieuwen, maar weet dat in de praktijk nog niet uit te stralen. ■

Interview: Mandy Arens

Tekst: Henriëtte Neuijen

Beiden werkzaam bij Enzovoort